

УДК 343.14

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.33>

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Ярошенко О.С.,

*старший викладач кафедри «Оперативно-технічних заходів»
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8795-428X>*

Богініч І.О.,

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри «Оперативно-технічних заходів»
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7785-7458>*

Ярошенко О.С., Богініч І.О. Щодо класифікації спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

У статті на підставі аналізу чинних нормативно-правових актів та наукової літератури досліджуються питання, пов'язані із забезпеченням безпеки при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій із застосуванням спеціальних технічних засобів для негласного отримання інформації. Наразі, означені питання є затребуваними у контексті боротьби з посяганнями на територіальну цілісність або територіальну недоторканість держави, зокрема, пов'язаними із повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію нашої держави, кількість яких останніми роками має тенденцію до зростання. У законодавчих та відомчих нормативно-правових актах і спеціальній літературі достатня увага приділялась вченими та фахівцями-практиками питанням законодавчого регулювання щодо організації і застосування спеціальних технічних засобів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Таким чином, нормативно-правові документи та технічна забезпеченість негласних слідчих (розшукових) дій, які проводяться із застосуванням спеціальних технічних засобів, не повністю відповідають сучасним оперативним завданням, які ставляться перед правоохоронними органами держави. Тому, актуальним є питання щодо подальшої розробки і узгодження законодавчих та відомчих актів, вдосконалення й запровадження новітніх технологій, сучасного обладнання під час здійснення оперативно-розшукової, контррозвідувальної та слідчої діяльності.

У період трансформаційних процесів, які відбуваються та змінюють державно-правову дійсність країн Європейської спільноти, до якої, зокрема, намагається приєднатися і Україна, важливим питанням є забезпечення демократичних та гуманних засад функціонування держави.

Науковою новизною статті є актуалізація проблем, пов'язаних із застосуванням спеціальних технічних засобів отримання інформації та запровадженням авторської системи їх класифікації при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, спеціальні технічні засоби, оперативно-розшукова діяльність, аудіо-, відеоконтроль особи, класифікація.

Yaroshenko A.S., Boginich I.O. Regarding the classification of special technical means of covert information acquisition.

Based on the analysis of current legal acts and scientific literature, the article examines the issues related to ensuring security during covert investigative (detective) actions with the use of special technical means for covert obtaining of information. At present, these issues are in demand in the context of combating encroachments on the territorial integrity or territorial inviolability of the state, in particular, those related to the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of our country, the number of which has been increasing in recent years. In legislative and departmental

regulations and special literature, scholars and practitioners have paid sufficient attention to the issues of legislative regulation of the organisation and use of special technical means in the course of covert investigative (detective) actions.

Thus, regulatory documents and technical support for covert investigative (detective) actions conducted with the use of special technical means do not fully meet the current operational tasks of the state law enforcement agencies. Therefore, the issue of further development and harmonisation of legislative and departmental acts, improvement and introduction of the latest technologies and modern equipment in the course of operational search, counterintelligence and investigative activities is relevant.

In the period of transformation processes which are taking place and changing the state and legal reality of the European Community countries, which Ukraine, in particular, is trying to join, an important issue is to ensure democratic and humane principles of the State's functioning.

The scientific novelty of the article is the actualisation of the problems associated with the use of special technical means of obtaining information and the introduction of the author's system of their classification in the course of covert investigative (detective) actions.

Key words: covert investigative (detective) actions, special technical means, operational and investigative activities, audio and video control of a person, classification.

Постановка проблеми. У період трансформаційного перетворення державно-правових процесів у країнах Європейської спільноти, до яких, зокрема, намагається приєднатися і Україна, вагомим питанням є гарантування демократичних та гуманних засад функціонування держави. Правове регулювання виготовлення та застосування засобів, що можуть приховано фіксувати інформацію про оточуючих, а саме, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (далі – СТЗ) є актуальним в умовах науково-технічного прогресу, особливо в умовах правового режиму воєнного стану. Необізнаність у технічній складовій осіб й органів, що мають право законодавчої ініціативи, призвела до непоміркованих кроків при прийнятті рішень, залишивши свій негативний відбиток на діючому законодавстві України. Намагання адвокатів змінити кримінальну відповідальність, що запроваджена ст. 359 Кримінального кодексу України (далі – КК України), редакція якої впродовж останнього часу декілька разів піддавалася змінам і доповненням. Неузгодженість нормативно-правових актів, поєднання пострадянських та західних підходів у правовому регулюванні може порушувати забезпечення охорони прав і свобод громадян України.

Один з ефективних шляхів негласного отримання інформації під час проведення оперативних заходів засновано на застосуванні СТЗ, що приховано впроваджуються в конструктивних елементах, у яких тимчасово перебуває об'єкт оперативної зацікавленості, або підключаються до використовуваних ним каналів зв'язку [1]. На теперішній час розроблено та створено величезну кількість типів таких пристроїв [2], що відрізняються за функціоналом, методами передачі інформації, радіусом дії, а також габаритними розмірами і зовнішнім оформленням. У більшості випадків, СТЗ приховано встановлюються на елементи конструкції будівель та інтер'єру, потай прикріплюються під одягом або камуфлюються під особисті речі.

Стан опрацювання цієї проблематики вивчався і науковцями і фахівцями-практиками у сферах як правоохоронної, так і правозастосовної діяльності. При цьому терміни «спеціальна техніка» і «спеціальні технічні засоби» деякими науковцями не розрізняються у своїй професійній діяльності.

Однак, спеціальна техніка в діяльності правоохоронних органів – це науково обґрунтована система технічних засобів, речовин, а також методів, прийомів, алгоритмів їх правомірного застосування для забезпечення охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю [2]. Спеціальні технічні засоби – це різновид технічних засобів, які мають право застосовувати тільки суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, передбачено статтею 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3].

У правовому полі спеціальні технічні засоби, відповідно статті 2 наказу СБУ від 23.12.2020 № 383 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю», – це технічні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, програмне забезпечення, препарати та інші вироби, призначені (спеціально розроблені, виготовлені, запрограмовані або пристосовані) для негласного отримання інформації [4].

Водночас, пунктом 3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації

з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації», введено в обіг поняття спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, що розглядаються як спеціальні технічні засоби, до яких відносять технічні, апаратно-програмні, програмні та інші засоби, які відповідають критеріям належності технічних засобів негласного отримання інформації, мають технічну забезпеченість для негласного отримання (прийому, обробки, реєстрації та/або передачі) інформації, призначені для використання у прихований спосіб, характерний для оперативно-розшукової, контррозвідувальної або розвідувальної діяльності [5].

Слід зазначити, що постановою Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17.06.1992 № 2471-ХІІ визначено, що спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації не можуть перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України [6]. Тому громадяни, які здійснюють незаконні дії щодо придбання, зберігання, збуту та використання спеціальних технічних засобів несуть кримінальну та адміністративну відповідальність [7].

Мета статті – узагальнення наукових точок зору з цього питання, запропонування власної класифікації спеціальних технічних засобів, які можуть використовуватися правоохоронними органами України в оперативно-розшуковій діяльності для негласного отримання інформації.

Виклад основного матеріалу. Належність технічних, апаратно-програмних, програмних та інших засобів до спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів електрозв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації визначається «Критерієм належності спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації», та встановлюється на підставі сукупності таких критеріїв:

- засоби, які призначені для прихованого застосування в оперативно-розшукової, контррозвідувальної або розвідувальної діяльності;
- засоби, за допомогою яких здійснюється негласне отримання інформації.

Технічна документація виробника до засобу (за її наявності) повинна надавати споживачу характеристику та призначеність технічного засобу. Служба безпеки України надає висновок щодо належності/неналежності засобів для зняття інформації з каналів електрозв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації до СТЗ. Наприклад: «СПЕЦІАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ. СИСТЕМИ, ОБЛАДНАННЯ І КОМПОНЕНТИ»:

1. Фотокамери, які відповідають більше ніж одному з наведених критеріїв:
 - а) габаритні розміри дорівнюють або менше 30 куб. см;
 - б) відсутність візиту та/або наявність винесених органів керування;
 - в) можливість програмування на роботу у певний час або за зовнішніми факторами;
 - г) наявність об'єктива, в якому діюча (апертурна) діафрагма збігається з вхідною зіницею (об'єктив типу «Pinhole»);
 - д) наявність функції гіростабілізації зображення (за винятком стаціонарних зразків).
2. Теле-, відеокамери, які відповідають більше ніж одному з наведених критеріїв:
 - а) габаритні розміри дорівнюють або менше 30 куб. см;
 - б) наявність об'єктива, в якому діюча (апертурна) діафрагма збігається з вхідною зіницею (об'єктив типу «Pinhole»);
 - в) чутливість 0,01 лк і вище на об'єкті зйомки або 0,0001 лк і вище на приймальному елементі;
 - г) наявність функції гіростабілізації зображення (за винятком стаціонарних зразків).
3. Прилади нічного бачення з можливістю реєстрації зображення за одним з наведених критеріїв:
 - а) можливість працювати у темряві (вночі) без застосування інфрачервоного освітлення (підсвічування) об'єкта зйомки;
 - б) наявність електронно-оптичного перетворювача (ЕОП) покоління 3 або вище;
 - в) наявність матриці мікроболометра безохолоджуваного типу розміром понад 288 × 384 пікселів;
 - г) частота оновлення кадрів понад 30 Гц.

4. Відеоскопи з каналом освітлення, діаметр яких дорівнює або менший 6 мм. (*Примітка:* контролю не підлягають відеоскопи, внесені до Державного реєстру медичної техніки і виробів медичного призначення).

«РАДІОЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ»:

5. Аудіопередавачі, які відповідають більше ніж одному з наведених зазначених критеріїв:

- а) габаритні розміри дорівнюють або менше 50 куб. см;
- б) можливість програмування виробу на роботу у заданий час або за іншими факторами;
- в) наявність шифрування та спеціальної модуляції, маскування (закриття) при передачі інформації;

г) можливість дистанційного керування виробом.

6. Відеопередавачі, які відповідають більше ніж одному з наведених зазначених критеріїв:

- а) габаритні розміри дорівнюють або менше 100 куб. см;
- б) можливість програмування виробу на роботу у певний час або за зовнішніми факторами;
- в) наявність шифрування та спеціальної модуляції, маскування (закриття) при передачі інформації;

г) можливість дистанційного керування виробом.

7. Диктофони, які відповідають більше ніж одному із зазначених критеріїв:

- а) габаритні розміри дорівнюють або менше 20 куб. см;
- б) відсутність візуальної індикації режимів роботи;
- в) можливість програмування на роботу у певний час або за іншими факторами;
- г) наявність шифрування та спеціальної модуляції, маскування (закриття) при передачі інформації.

8. Технічні засоби зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, обладнані спеціальними пристроями фіксації, збереження чи передачі отриманої інформації, у тому числі з пристроями дистанційного керування, з одним із наступних критеріїв:

- а) електронне обладнання, яке має функцію негласного отримання інформації;
- б) технічні засоби, які здатні негласно приймати, обробляти та зберігати інформацію з електронних комунікаційних мереж (радіо, проводових, оптичних чи інших мереж);
- в) апаратно-програмні комплекси моніторингу електронних комунікаційних мереж (стільникового, мережевого радіозв'язку тощо);
- г) апаратно-програмні комплекси ідентифікації та пошуку радіо випромінюючих пристроїв.

9. Технічні засоби визначення місцезнаходження транспортних засобів або інших об'єктів, які відповідають більше ніж одному з наведених критеріїв:

- а) можливість тривалої безперервної роботи від автономного джерела живлення;
- б) оснащення пристроями для швидкого встановлення (кріплення) на транспортному засобі або іншому об'єкті;
- в) наявність радіоканалу для додаткової передачі аудіоінформації;
- г) наявність передавача спеціальних радіосигналів для визначення його місцезнаходження;
- д) відсутність органів управління. (*Примітка:* контролю не підлягають засоби визначення місцезнаходження транспортного засобу певної конструкції).

«АКУСТИЧНА ТЕХНІКА»:

10. Мікрофони (мікрофонні системи) спрямованої дії, які відповідають більше ніж одному з наведених критеріїв:

- а) обробка сигналу, що передається різними алгоритмами (модуляціями);
- б) рівень власного шуму не гірше 5 дБ;
- в) чутливість не гірше 0,3 В/Па;
- г) діаграма спрямованості не більше 35 градусів.

11. Мережеві мікрофони з одним із зазначених критеріїв:

- а) конструктивне виконання дозволяє запроваджувати у будівельні елементи конструкцій;
- б) використання при передачі сигналу кабельних ліній загального призначення.

«ЗАСОБИ ВІДМИКАННЯ ЗАМИКАЮЧИХ ПРИСТРОЇВ»:

12. Механічні:

- а) універсальні інструменти, відмички, ключі та інше для відкриття приміщень, сховищ, транспортних засобів чи для їх обстеження (під універсальністю мається на увазі здатність відмикати більше одного замикаючого пристрою);

б) інструмент для здійснення аварійного відкриття або сервісного обслуговування замикаючих пристроїв.

13. Електронні, у тому числі типу Linklock з одним із наступних критеріїв:

а) універсальність електронного засобу, яка полягає у його здатності декодувати, – «майстер-ключ»;

б) можливість електронного засобу виконувати аварійне відкриття (сервісне обслуговування електронних замикаючих пристроїв).

14. Переносні рентгенівські системи спрямованої дії, маса яких дорівнює або менша 40 кг (Примітка: контролю не підлягають рентгенівські системи, внесені до Державного реєстру медичної техніки і виробів медичного призначення).

15. Пристрої охоронної сигналізації, оснащені вбудованою телекамерою та/або мікрофоном.

16. Технічні засоби для негласного отримання інформації, які спеціально розроблені (виготовлені) з відповідними параметрами, та їх компоненти (складові), що надають можливість встановлення кінцевого (термінального) обладнання.

Такі ознаки, як мініатюрність, багатофункціональність, можливість негласного отримання інформації не є підставами для визначення галузевого виробу щодо належності до СТЗ зняття інформації з каналів електрозв'язку та негласного отримання інформації.

Вироби галузевого та побутового використання, що придатні для негласного отримання інформації, але не призначені для застосування у прихований спосіб, характерний для оперативно-розшукової, контррозвідувальної або розвідувальної діяльності, не належать до спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

На сьогодні у розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органах більшості держав світу сформувалися й науково обґрунтовані певні підходи до класифікації СТЗ.

Функціональність – класифікація здійснюється відповідно до основного призначення ТЗ, їх технічних характеристик та сервісних можливостей. Цей підхід до класифікації є найбільш загальним для всіх суб'єктів ОРД, оскільки, здебільшого, не враховує особливостей їх діяльності та характеру завдань, для виконання яких вони призначені але принаймні, дозволяє визначити основні класи і відповідні ним види технічних засобів (*таблиця 1*).

Таблиця 1

№ з/п	Функціональне призначення технічного засобу	Види технічних засобів
1	Оптичне спостереження	Біноклі, моноклі, підзорні труби, перископи, прилади нічного бачення (ПНБ)
2	Прослуховування й запис аудіо інформації	Мікрофони (високочутливі направлені, лазерні радіомікрофони тощо), радіоприймальні пристрої, диктофони, аудіо магнітофони
3	Фотозйомка	Аналогові й цифрові фотокамери, об'єктиви, допоміжні прилади та обладнання
4	Відеозйомка	Аналогові й цифрові відеокамери, відеомагнітофони, камкодери
5	Телевізійне спостереження (з можливим фіксуванням інформації)	Телевізійні камери різної чутливості, об'єктиви, телевізійні монітори, відеомагнітофони, цифрові відео реєстратори, квадратори, детектори руху, інфрачервоні й лазерні прожектори
6	Відкриття замикаючих пристроїв	Відмички, спеціальні суміші, спеціальні прилади й інструмент
7	Копіювання цифрової інформації з засобів ПЕОМ	Програмно-апаратні комплекси, спеціальне програмне забезпечення

Технічні засоби, що застосовуються оперативними підрозділами СБ України, уповноваженими здійснювати оперативно-розшукової діяльності (*таблиця 2*):

Таблиця 2

№ з/п	Клас технічного засобу	Види технічних засобів
1	СТЗ для негласного дослідження предметів і документів	Криміналістичні набори, спеціальні речовини й суміші, фото і відеокамери, репродукційне обладнання, сканери, спеціальні програмно-апаратні комплекси тощо
2	СТЗ для негласного візуального спостереження й документування	Фото, відео, телевізійні камери, предмети камуфлювання, спеціальні вироби для негласної фото-відео зйомки, оптичні прилади спостереження тощо
3	СТЗ для негласного отримання й реєстрації акустичної інформації	Мікрофони (високочутливі направлені, лазерні, радіо мікрофони тощо), радіоприймальні пристрої, диктофони, аудіо магнітофони, радіо закладні пристрої, комплекси знімання інформації з електронних комунікаційних мереж тощо
4	СТЗ для негласного контролю за переміщенням транспортних засобів	Закладні радіо випромінюючі пристрої (радіомаяки), комплекси радіопеленгації та GPS контролю, обладнання для їх фіксування й моніторингу
5	СТЗ для негласного проникнення й обстеження приміщень, транспортних засобів та інших об'єктів	Технічні засоби відмикання замикаючих пристроїв (відмички, спеціальні суміші, спеціальні прилади й інструмент), технічні засоби, прилади й програмно-апаратні комплекси подолання сигналізації, систем технічної охорони й телевізійного спостереження, криміналістичні набори, фото і відео техніка, засоби виявлення й нейтралізації технічних засобів негласного отримання інформації
6	СТЗ для негласного візуального контролю за діями та поведінкою об'єктів у приміщеннях	Спеціальні та професійні телевізійні камери, спеціальні об'єктиви, аналогові й цифрові відеореєстратори, детектори руху, інфрачервоні підсвітлювачі, ендоскопи, тепловізори тощо
7	СТЗ для негласного контролю поштових повідомлень і відправлень	Програмно-апаратні комплекси розпізнавання образно-семантичної інформації, засоби перлюстрації, криміналістичні набори, засоби радіо й хімічного контролю, лабораторне обладнання тощо
8	СТЗ для негласного прослуховування телефонних переговорів	Спеціальне стаціонарне й портативне комутаційне обладнання, технічні комплекси отримання інформації з проводових і кабельних систем телефонії, закладні пристрої, програмно-апаратні комплекси реєстрації та оброблення аудіо інформації тощо
9	СТЗ для негласного перехоплення й реєстрації інформації з електронних комунікаційних мереж	Стаціонарні й пересувні (на базі спеціальних автомобілів) комплекси перехоплення інформації з технічних каналів мобільного, супутникового й транкінгового (телефонна магістраль) зв'язку, комплекти спеціального обладнання, приладів і інструментів для перехоплення інформації, що передається кабельними мережами

Наведемо класифікацію за рівнем складності застосування СТЗ.

Для вирішення завдань оперативної діяльності можуть застосовуватись СТЗ різні не тільки за призначенням, а й за складністю конструкції та складових частин і режимів роботи, кількістю й призначенням органів управління, вимогам щодо підготовки до функціонування й правилам налаштування, методикою застосування, установи або впровадження, необхідним рівнем кваліфікації користувача, кількістю операторів для застосування тощо. Відповідно до вказаних критеріїв СТЗ розподіляють на такі класи:

а) *низької складності* – застосування яких не потребує спеціальної підготовки користувача і успішно здійснюється після звичайного його інструктування;

б) *середньої складності* – застосування яких потребує детального інструктування (ознайомлення з основними функціями, режимами роботи, призначенням органів управління й індикації, порядком включення/виключення, налаштування, впровадження/вилучення, контролю за системами фіксування й відображення інформації тощо) або навчання, у т.ч. практичного тренування користувача;

в) *високої складності* – застосування яких вимагає певної фахової підготовки і високого рівня кваліфікації, у т.ч. досвіду роботи користувача.

Зазначений підхід до класифікації СТЗ обов'язково необхідно враховувати при виборі конкретного типу засобу для виконання завдання, методики його використання та складу учасників негласної слідчо-розшукової дії.

Відповідно до статусу, визначеного певними нормативно-правовими актами, СТЗ розділяються на:

а) технічні засоби, що спеціально розроблені, виготовлені (у тому числі модифіковані) для негласного отримання інформації при вирішенні завдань оперативної (розвідувальної, контррозвідувальної та оперативно-розшукової) діяльності. У більшості країн світу СТЗ розробляються, поставляються суб'єктами підприємницької діяльності визначеними законодавчими документами держави. При цьому СТЗ можуть поставлятися тільки визначеним законодавством об'єктам оперативної діяльності, а в деяких країнах – і розроблятися виключно на їх замовлення. Це здійснюється згідно з відповідними ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з розроблення СТЗ.

б) технічні засоби загального користування – технічні засоби, розроблені й виготовлені для побутових потреб або професійної діяльності, які за своїми технічними характеристиками і сервісними можливостями можуть бути використані (приспособлені) для оперативної та слідчої мети. Реалізація зазначених СТЗ будь-яким споживачем не обмежується законодавством.

в) технічні засоби подвійного призначення – технічні засоби, які розроблені й виготовлені для побутових потреб або професійної діяльності, але за своїми технічними і сервісними характеристиками та без додаткової модифікації можуть бути застосовані для негласного отримання інформації при вирішенні завдань оперативної (розвідувальної, контррозвідувальної та оперативно-розшукової) діяльності.

У деяких країнах світу (США, Великобританії, Німеччині, Франції тощо) ввезення й реалізація споживачем цих СТЗ законодавчо обмежується, а діяльність, пов'язана з ввезенням й реалізацією вказаних засобів, є незаконною й знаходиться у сфері постійної уваги правоохоронних органів.

Відповідно до рівня конспіративності застосування розрізняють СТЗ:

– низького рівня конспіративності – характерні ознаки яких (зовнішній вигляд, конструкція, маркування тощо) недвозначно свідчать про їх призначення, джерело виникнення (виробника чи постачальника), а іноді й про приналежність до конкретного правоохоронного органу. Такі СТЗ потребують обов'язкового якісного камуфлювання, впровадження у будівельні конструкції, елементи дизайну, меблів, побутової техніки тощо, або розраховані на дистанційне використання чи застосування з прикриття (автомобіля, приміщення);

– середнього рівня конспіративності – СТЗ, які не мають характерних зовнішніх ознак приналежності, але можуть бути виявлені за технічними параметрами (за радіо, радіологічним чи тепловим випромінюванням, характерними змінами електромагнітного поля, хімічного складу середовища тощо) за допомогою відповідних технічних засобів і методик. Також до цього класу СТЗ належать такі, що за своїми зовнішніми ознаками, конструкцією, маркуванням тощо, не дають підстав віднести їх до засобів діяльності спецслужби конкретного суб'єкта оперативної діяльності;

– високого рівня конспіративності – СТЗ, які практично не виявляються візуальним шляхом і технічними засобами протидіючої сторони, або виявлення яких не свідчить про можливу діяльність суб'єктів оперативної діяльності.

Виходячи з викладеного можна зазначити, що, враховуючи розмаїття СТЗ, широкий спектр завдань оперативно-розшукової діяльності, які виконуються за їх допомогою та методик їх застосування, підходів до класифікації СТЗ може бути досить багато. При цьому, треба розуміти, що універсальної класифікації цих засобів не існує (і не може існувати). Практиків у першу чергу будуть цікавити ті з них, що найбільш раціональні при організації та здійсненні оперативно-технічних заходів для виконання завдань, поставлених перед оперативними підрозділами СБ України та деякі з тих, що можуть застосовуватися контррозвідувальними органами і поліцією іноземних держав як потенційної протидіючої сторони.

Критерії визначення СТЗ для виконання оперативного завдання.

Треба зазначити, що при організації будь-яких оперативно-технічних заходів їх ініціатором виступають оперативні підрозділи чи власної безпеки правоохоронного органу в особі оперативних співробітників цих підрозділів. Тому, плануючи конкретний захід оперативної (розвідувальної, контррозвідувальної чи оперативно-розшукової) діяльності, співробітники цих підрозділів по-

винні використовувати усі наявні можливості для досягнення очікуваного результату і виконання завдання, поставленого перед підрозділом СБ України. Не в останню чергу це стосується можливого застосування СТЗ.

Досить важливим, іноді вирішальним, при цьому постає питання визначення можливості застосування СТЗ та вибір їх конкретних типів і способів застосування, оптимальних для виконання завдання. Тобто, мова іде про завдання із визначення переліку необхідних СТЗ і методик їх використання за певними критеріями.

Аналіз існуючої практики оперативно-технічної діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів свідчить, що на сьогодні існують певні напрацьовані підходи до вирішення цієї задачі. Але на практиці оперативними співробітниками (наприклад, суб'єктами ОТП СБ України) для визначення конкретних типів і переліку СТЗ, необхідних для виконання оперативно-технічних заходів, зазвичай використовується методологічно-цільовий підхід.

При підготовці й плануванні будь-якого заходу із застосуванням технічних засобів, оперативний співробітник повинен, у першу чергу, виходити з розуміння змісту цього поняття.

І при цьому, враховуючи, що оперативно-технічний захід □ це узгоджене за метою, місцем, часом, умовами, способами реалізації і складом учасників сукупність правомірних конспіративних дій суб'єктів оперативної діяльності, оперативний співробітник при підготовці й плануванні будь-якого заходу повинен відповісти на наступні запитання: ЩО? (з якою метою?), ДЕ? (за яких обставин?), КОЛИ?, ХТО САМЕ?, ЯКИМ ЧИНОМ? (отримання очікуваного результату). Тому, визначаючи СТЗ та методики їх застосування для проведення заходів, співробітник правоохоронного органу, як правило, користується таким самим підходом.

Висновки. Підводячи підсумок, зауважимо, що у результаті проведення аналізу типів СТЗ встановлено, що основними класифікуючими ознаками є: вид передачі і спосіб прийому інформації, наявність дистанційного керування, габаритні розміри і джерело живлення (наприклад, акумулятори, батарейки, електрична мережа), причому з усіх типів СТЗ найбільш широке розповсюдження, що мають свої переваги, знайшли закладні пристрої з можливістю передачі інформації по радіоканалу та мережеві закладні пристрої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кобець М.В. Деякі аспекти тлумачення терміна «спеціальна техніка» у правоохоронній діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. Київ, 2009. № 1 (62). С. 185–190.
2. Кобець М.В. Спеціальні технічні засоби у протидії організованій злочинності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Київ, 2019. № 7 (59). С. 1–5.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. № 2135–ХІІ. *Серія: Закони України. Верховна Рада України*. 2018. № 9 (45). С. 3–22.
4. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ СБУ Центральне управління від 23.12.2020 № 383. *Офіційний вісник України*. 2021. № 7. С. 482.
5. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності, пов'язані з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації». *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 669-2016п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
6. Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. № 2471-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. С. 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001. № 2341-ІІІ. *Кодекси України № 1/2021*. Київ. 2021. С. 107-108, 236-237.